

AVRUPA’NIN NORMATİF GÜCÜ, YÜKSELEN SAĞ VE SÖMÜRGEÇİLİK GEÇMİŞİ; BİR PARADOKSUN HİKÂYESİ

Muhammed Enes KELEŞ¹

Özet

Avrupa'nın Normatif Gücü (ANG) kavramı, AB'nin kendi içinde ve uluslararası arenada imajını, misyonunu ve ideallerini ifade eden bir kavramdır. Normatif Güç; insan hakları, hukukun üstünlüğü, demokrasi, barış, özgürlük, ayrımcılık karşıtlığı, sosyal dayanışma, iyi yönetim ve sürdürülebilir kalkınmadan oluşan dokuz normdan oluşmaktadır. Avrupa ilişkide olduğu partnerlerine bu değerleri kendi değer ve normları olarak ihraç etmek istemektedir. Ancak AB'nin bu değer ve normları ne derece içselleştirdiği kuşkuludur. Özellikle AB'de yükselen aşırı sağ, yabancı düşmanlığı, göçmen karşıtlığı ve geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerle girdiği ekonomik ve siyasal ilişkilerde takındığı tavır bu kuşkuyu güçlendirmektedir. Çalışma, karşılaştırmalı siyaset yöntemi kullanarak "normatif güç" ekseninde Avrupa'nın geleceğini sorgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa'nın Normatif Gücü, Aşırı Sağ, Yabancı Karşıtlığı, Yeni-Sömürgecilik, Göçmen Karşıtlığı

NORMATIVE POWER OF EUROPE, THE RISING RIGHT AND ITS COLONIAL PAST; THE STORY OF A PARADOX

Abstract

The concept of Europe's Normative Power (NPE) is a concept that expresses the image, mission and ideals of the EU within itself and in the international arena. Normative Power; It consists of nine norms: human rights, rule of law, democracy, peace, freedom, non-discrimination, social solidarity, good governance and sustainable development. Europe wants to export these values to its partners as its own values and norms. However, it is questionable to what extent the EU has internalized these values and norms. Especially the rising far right in the EU, its xenophobia, anti-immigrant stance and its attitude towards economic and political relations with underdeveloped and developing countries strengthen this suspicion. The study questions the future of Europe on the axis of "normative power" by using the comparative politics method.

Key Words: Normative Power of Europe, Far Right, Xenophobia, Neo-Colonialism, Anti-Immigrantism

GİRİŞ

Uluslararası arenada Avrupa Birliği'ni (AB) varlık ve konumunu sıklıkla “yumuşak güç veya sivil bir güç” olarak ifade eden normatif değerler üzerine inşa çalışmaları iki olgu üzerinden tartışılmakta ve eleştirilere konu olmaktadır. AB'nin geçmişindeki sömürgeciliğin izleri ve Avrupalı olmayanlara karşı “öteki” muamelesi... Doğada zıddıyla kaim olan olaylar örgüsü siyasi ilişkilerde de varoluşsal bir boyutta kendini göstermektedir. Uluslararası ilişkilerde devletlerin etki yaratma aracı olarak geleneksel askeri güç ve ekonomik güç yanında “normatif güç” yeni bir hegomenya alanı ve güç olarak ifade edilmektedir (Manners, 2002). Avrupa'nın normatif gücü; hukukun üstünlüğü, liberal demokrasi, insan hakları, yenilenebilir enerjinin kullanımı, doğaya saygı ve bireysel özgürlükleri ifade eden sivil bir güç nosyonunu karakterize etmektedir.

Avrupa Birliği'nin dayanışmacı normlarının “güç” olarak var olabilmesi klasik bir çerçevede askeri ve ekonomik olarak güçlü bir Avrupa'nın varlığına bağlı görülmekteydi

¹ Ticaret Bakanlığı, eneskeles2905@gmail.com, ORCID: 0009-0008-9610-8417

(Bull,1982). Ancak 1990'lı yıllara gelindiğinde AB'ye yönelik yeni bir yaklaşım ortaya atıldı. Uluslararası ilişkilerde yaşanan gelişmelerle paralel olarak Avrupa Birliği'nin hem askeri güç, hem ekonomik güç ve hem de sivil güç kavramlarının yanında uluslararası toplumda “normatif güç” olduğu tartışılmaya başlandı. Bu tartışmalar sonucunda Soğuk Savaş sonrası dönemin yeni Avrupa'sının şekillenmesinde “normatif güç” unsuru en etkili güç unsuru olarak değerlendirilmiştir (Diez, 2013). 20. Yüzyılın sonlarında ortaya atılan bu yaklaşıma göre Avrupa Birliği (AB), ağırlıklı olarak askeri ve ekonomik araçların aksine ağırlıklı olarak normatif araçlarla ve kendi çıkarlarına yönelik maddi kazanımların aksine normatif amaçlar peşinde koşan yeni bir tür gücü temsil etmektedir (Manners, 2002, Manners, 2013, Whitman, 2013).

Avrupa'nın Normatif Gücü (ANG), uluslararası arenada AB'nin dış faaliyetlerinin belirli yönlerine odaklı girişim ve algıları da içinde barındırmaktadır (Larsen, 2014). Kavram, AB'nin hegemon ve uygarlığın temsilcisi yaklaşımıyla “etik güç” olarak arz edildiği gibi demokrasi, insan hakları ve çevrenin korunması algı ve söylemlerle “iyiliğin gücü” olarak ta ifade edilmektedir. Ancak tüm bu söylemlerin Avrupa'nın eylemleriyle örtüşüp örtüşmediği de tartışma konusu olmuştur (Aggestam, 2008). Avrupa'nın Normatif Gücü (ANG) 1970'lerin başında soğuk savaş sırasında ortaya atılan Avrupa'nın sivil amaçları gerçekleştirmek için sivil araçları kullanan bir “sivil güç” yaklaşımını daha fazla ön plana çıkarmaktadır (Duchêne, 1972).

Normatif güç; “normalin kavramlarının şekillenmesi” ise Avrupa'nın normatif gücüyle ilgili olarak “değerler ve hedefler” temelinde araç ve amaçlarla “normatif sonuçlara” ne derece ulaşıldığı tartışılmaktadır (Tocci vd., 2008). AB'nin normatif hedeflerine ulaşip ulaşmadığı ve bir “normatif lider” olarak hareket edip edemediği hem küresel olarak hem de kendi içinde AB politikaları ve etkilerine odaklanan bir sorudur.

Uluslararası toplumda “büyük güç” olma, geleneksel olarak öncelikle askeri yetenekleri dikkate alarak tanımlanır. Ancak bu durum askeri yeteneklerin büyük bir güç olmak için yeterli olduğu anlamına gelmemektedir. Bununla birlikte “büyük güç” statüsünün, önemli askeri yeteneklere sahip olmayan bir devlete verildiği bir durumu düşünmek zordur. Bu nedenle, büyük bir güç olarak tanınmak için askeri güç yeterli olmasa da gerekli bir koşul gibi görünmektedir. AB Üye Devletlerinin uluslararası politikada küçük bir askeri oyuncu olduğunu söylemek yanlıştır. Ancak AB bugüne kadar, Ortak Savunma Politikasının gelişmesine ve AB bayrağı altında askeri misyonların konuşlandırılmasına rağmen, AB'nin askeri bir güce dönüşmesini isteyenler için bir hayal kırıklığı olarak kalmıştır (Diez, 2013). Nitekim AB, gücünü askeri araçların bulunması ve kullanılması üzerine kurmamakta ve bu tür araçların kullanımını dar bir alanla sınırlandırılmaktadır (Sjursen, 2006). AB'nin gücünün öncelikle askeri güç olduğunu ve AB'nin “geleneksel büyük güçten” farklı olduğunu iddia etmek iki halde de zor olacaktır.

Uluslararası arenada AB'nin güç unsurlarına yönelik geliştirilen bir diğer yaklaşım sivil güç yaklaşımıdır. 1970'lerde AB (Avrupa Topluluğu) askeri olmayan yollarla kendi çıkarlarını sürdüren ve savaşı gayri meşru hale getirmek anlamında uluslararası politikayı “uygarlaştırmayı” amaçlayan sivil bir güç olarak tanımlanmıştır (Duchêne, 1973). Bakıldığında Avrupa'nın normatif gücü anlayışı kısmen bu sivil güç fikrinin yeniden canlandırılması olarak geliştirilmiştir. Ancak normatif güç söyleminin de normatif bir gücün yalnızca kendi çıkarına göre hareket etmediği, aynı zamanda uluslararası normlara bağlı kaldığı çok fazla vurgulanmıştır. Kendi çıkarlarını öncelemeyen bu yeni güç olgusu sadece askeri ve ekonomik araçlarla değil fikirlerin gücüyle de gerçekleşebilmelidir (Diez ve Manners, 2007).

Bu noktada “sivil gücü”; “medenileştirme” misyonu olarak algılamak ve bu misyonu normatif güç şeklinde okumak mümkündür. Ancak uluslararası politikada normların yönlendirdiği dış politika ile çıkarların yönlendirdiği dış politika arasında ampirik olarak ayırım

yapmak zor olsa da kullanılan araçlar ve hedefler yol gösterici olmaktadır. Bu meyanda özellikle son yıllarda ki “AB’nin göçmen politikası” normatif güç olma iddiasını akademik ve siyasi alanda sorgulamaktadır. Yine AB’de aşırı sağ siyasetin yükselen trendi Avrupa’da güvenlikçi politikalara dönüşü hızlandırmakta ve teorideki “normatif güç” ile pratikte yabancı düşmanlığı akademik ve siyasi çevrelerde tartışmalara sebep olmaktadır.

Gelinen noktada Avrupa’nın normatif gücünü oluşturan değerler manzumesi ile Avrupa’nın genel siyasi gidişatı varoluşsal paradoksları barındırmaktadır. Şöyle ki AB'nin uluslararası “derin ticaret”e verdiği destek, AB’nin kendi normları ile ekonomik çıkarları arasındaki tercihin çoğu zaman çıkarlardan yana olduğunu bu durumun ise “normatif güç ilkelerine” aykırılık teşkil ettiği eleştirilerine yol açmaktadır (Lightfoot ve Burchell, 2005; Young, 2007). Bu konuda rekabet dezavantajlarından kaçınmak amacıyla, AB'nin belirli üretim standartlarını koruma konusundaki çıkarı çeşitli bağlamlarda gündeme getirilmiştir. AB’nin orta ve doğu Avrupa devletleriyle karşılaştırıldığında ağırlıklı olarak enerji güvenliği nedeniyle ihtiyaç duyduğu Rusya'ya karşı farklı davrandığı politikaları çerçevesiyle fark edilmektedir (Zimmermann, 2007, Haukkala, 2008). Yine AB'nin Afrika'daki “insani” müdahaleleri, AB üye devletlerinin jeostratejik çıkarlarına göre ve bu çıkarları sürdürme niyetinin devamı gibi görünmektedir (Gegout, 2009). Ayrıca AB'nin Güney Amerika ülkeleri ile ticaretteki çıkarlarını rasyonelleştirmek için normatif argümanların kullanılması ve AB'nin insan hakları sicili zayıf olan ülkelere silah ihracatına girişmesi başka bir çelişkidir (Erickson, 2011; Langan, 2012). Bu durum, AB’nin çıkarları gerektirdiğinde insan hakları politikası ve demokrasinin desteklenmesi ilkelerini göz ardı etmekten çekinmediği eleştirilerine neden olmaktadır. Normatif güç kavramına en çok ters düşen belki de Arap dünyasındaki demokratik ayaklanmalarda AB’nin tutumudur. AB ülkeleri, Afrika ve Arap Dünyasında bir yandan demokrasiyi teşvik ettiğini iddia ederken, diğer yandan Akdeniz boyunca göçü engellemek veya petrol kaynaklarını güvence altına almak adına Arap dünyasındaki otoriter yöneticileri desteklemektedirler (Hollis, 2012; Pace, 2007).

Bunların yanı sıra bir diğer tartışma konusu ise AB’nin normatif misyonunun tarihsel arka planı ile uyuşmadığı paradoksal düzlemdir. Avrupa tarihi birçok bakımdan bir sömürgecilik tarihidir ve Avrupa’nın sahip olduğu maddi zenginliğin kaynağını sömürgecilikten elde edilen servet ve birikimler oluşturmaktadır. Bu noktada temel eleştiri; Avrupa’nın sömürgeci işgallerinin, başlangıçta üstün silahlarının gücüne, askeri örgütlenmeye, siyasi güce ve ekonomik zenginliğe dayanmasına rağmen, sonraları modernleşmenin ve vahşi kapitalizmin amansız mantığına kaydırılmış olduğu, kendisinin yarattığı bir yaşam ve tüketim kültürünü birbiriyle karmaşık biçimde ve çeşitli teknolojilere dayanan bir kültür emperyalizmine dönüşmüş olduğudur (Dirks, 1992). Şöyle ki; Avrupa’nın yüzyıllara dayanan sömürge bilgisi hem sömürgeci yeni işgalleri mümkün kılmakta ve hem de yeni bir sömürü şekli olan kültür sömürsünü üretmektedir. Birçok açıdan kültür, sömürgecilikle tamamen ilgili bir kurumsal yapıdır. Geleneksel toplumlardaki kültürel formlar, sömürgeci işgal ve yönetim teknolojileri tarafından ve bunlar aracılığıyla yeniden inşa edilmekte ve yeniden sınıflandırılıp istenilen yapıya dönüştürülmektedir. Bu durum sömürgeciler ile sömürgeleştirilenler arasında Avrupalı – Asyalı, modern – geleneksel, Batı – Doğu ve hatta erkek ve kadın gibi yeni kategoriler ve karşıtlıklar yaratmakta ve bu karşıtlıklar üzerinden bir kültür alışverişi geliştirmektedir.

Sömürgecilik döneminde Avrupa’nın sömürgeci ülkeleri işgal ettikleri devletin yerel mahkemeleri ve polisi üzerinde kontrolü sağladıklarında fiziki, ekonomik, kültürel ve tarihi sömürülecek her şey sömürülmeye açık hale getirmişlerdir. Sömürge devletlerinin kendi içlerinde çeşitli çıkar grupları sömürge durumunda, kurallar, prosedürler ve personel konusunda bir rekabete girmişlerdir. Yine sömürgeleştirilmiş nüfus arasında, eğitilmiş elitler, sendika liderleri, geleneksel şefler ve köylü çiftçiler ve metropol nüfusu arasında yerleşimciler,

misyonerler, sömürge yetkilileri ve tüccarlar da kendi aralarında çıkar çatışmaları yaşamışlardır. Yerel mahkemelerin baskın gruplarca kontrolü, bu mahkemelerdeki kararların şeklini ve dolayısıyla sömürgeleştirilmiş halkların kültüründe meydana gelen dönüşümleri belirlemektedir. Örneğin, Afrika'daki İngiliz kolonilerinde, sömürgeleştirilmiş insanların davaları tipik olarak "örf ve adet hukukunu" uygulayan "yerel mahkemelerde" görülmektedir. Ancak bu "geleneksel hukuk" un kendisi de sömürge döneminin bir ürünüdür ve "yerli" modernleştirici elitlerin yeni piyasa ekonomisine uyumlu hukuk yaratma çabaları ve Avrupalı yetkililerin bu hukuku koruma çabalarıyla şekillenmiştir (Merry, 1991). Böylece sömürgeci güçler işgal ettikleri ülkelerde hukuk sistemlerini kendi çıkar ve isteklerine göre yeniden biçimlendirmişlerdir. Akademik ve siyasi çevreler AB'nin "normatif güç" şemsiyesi altında bu yapının devamını sağlama çabasında olduğuna yönelik kaygı ve eleştirilerini dile getirmektedir.

Bu çalışmanın amacı; sömürgeci bir geçmişe dayanan Avrupa ve AB'nin normatif gücünü savunan akademik ve siyasi çevre ile Avrupa içindeki aşırı sağ partilerin yeniden yükselişi ve Avrupa'da yabancı düşmanlığı ekseninde Avrupa'nın demokratik değerlerinin içkinliğini eleştiren çevrenin argümanlarını karşılaştırmaktır. Bu amaçla, geniş bir literatür taranmış, "siyasal karşılaştırmalı" ve "diyalektik" yöntem kullanılarak nitel bir çalışma yapılmıştır. Pratik ve teorinin karşılaştırılması gerçeklerin saptanmasında önemlidir. Bu, AB'nin "normatif güç" iddiasının teorikteki idealliği ve pratikteki uygulamaları karşılaştırmasını da kapsamaktadır.

1. AB'NİN ULUSLARARASI GÜÇ DENKLEMİ İÇERİSİNDE NORMATİF GÜCÜ

AB, soğuk savaş dönemi Batı Avrupa'da temelleri atılmış sui generis (nevi şahsına münhasır) yani kendine özgü yapıya sahip bir bölgesel örgüttür. AB'nin yapısı ve temsil ettiği değerler hala tartışma konusu olmakla beraber AB'nin bölgesel hatta küresel bir güç olduğu bugün kabul gören bir gerçektir. Bu noktada tartışma daha ziyade AB'nin nasıl bir güç olduğu yönündedir. AB'ye yönelik güç tartışmaları yapılırken birçok farklı değerlendirmede bulunulmuştur. Bu tartışmaların eksenini ise AB'nin güç konseptinin uluslararası alandaki rolü üzerinden çıkarılabileceği şeklinde oluşturulmuştur. Bu bağlamda AB'nin uluslararası alandaki rolüne yönelik farklı birtakım hipotezler öne sürülmüştür. AB'nin rolü üzerine yapılan değerlendirmelerde AB'nin normatif bir rolü olduğu, yapısal bir rolü olduğu ve sivil güç temsiliyeti olan bir rolü olduğu savları öne sürülmüştür (Avar, 2020).

Avrupa'nın Normatif Gücü (ANG) uluslararası ilişkilerde her zaman merkezi konumda yer almıştır. Güç, temel olarak belirli yetenekleri veya özellikleri barındıran normlardan oluşmaktadır. ANG; insan hakları, hukukun üstünlüğü, demokrasi, barış, özgürlük, ayrımcılık karşıtlığı, sosyal dayanışma, iyi yönetim ve sürdürülebilir kalkınmadan oluşan dokuz normdan oluşmaktadır (Manners, 2002). Ayrıca normatif güç, AB'nin dış dünyaya karşı uyguladığı güç olarak da anlaşılabilir (Forsberg, 2011).

Kavramsal açıdan ele alındığında özellikle uluslararası ilişkiler disiplini açısından güç kavramının etkin bir şekilde ele alınması büyük ölçüde realist ekolün etkisiyle gerçekleşmiştir. Realist düşüncenin öncülerinden olan Hans Morgenthau güç kavramı üzerinde doğrudan açık bir tanımlamada bulunmasa da politikayı bir güç mücadelesi olarak değerlendirmiş ve devletler için bu mücadelenin hayati bir öneme sahip olduğunu vurgulamıştır. Morgenthau, temelde güç kavramını insanın diğer insanlar üzerinde oluşturduğu etki şeklinde tanımlamıştır. Yine Morgenthau'ya göre siyasal alanda ise güç etken ve edilgen aktörler arasındaki ilişkidir. Güç, gücü ifa eden siyasa mekanizma ile gücün ifa edildiği siyasal mekanizma arasındaki psikolojik ilişkiyi temsil etmektedir (Morgenthau, 1948). Buradan anlaşılabilir üzere güç yaptırım uygulayabilme ve bu yaptırım uygulayabilme kapasitesinin getirdiği psikoloji çerçevesinde kendiliğinden gelişen müdahalesiz yaptırımı temsil etmektedir.

20. yüzyılın sonlarına doğru yaşanan gelişmeler ve küresel dinamikler uluslararası ilişkiler alanındaki teori ve varsayımları ortaya çıkan yeni ekoller üzerinden yeniden tartışmaya açmıştır. Bu dönemde yaşanan gelişmeler uluslararası ilişkiler açısından güç kavramının da yeniden ve daha farklı perspektiflerden değerlendirilmesine neden olmuştur. Böylece 20. yüzyılın sonlarına doğru çoğulcu çalışmalar uluslararası ilişkilerdeki güç tartışmalarının yalnızca ülkelerin sahip oldukları somut maddi güçlerinin baz alınarak okunmasını yetersiz görmüştür. Buna ilaveten bir güç göstergesi olan konvansiyonel ve nükleer silahlar da Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile beraber oluşan yeni koşullarla birlikte tali bir faktör olarak değerlendirmişlerdir (Vatandaş, 2018). Nihayetinde günümüz düşünce sisteminde güç kavramının çok boyutlu olarak değerlendirildiği gözlemlenmektedir. “Normatif güç” kavramı da bu çerçevede bu yeni çok boyutlu güç değerlendirmesi içinde AB'nin uluslararası sistemdeki konumunu ve rolünü anlamak amacıyla oluşturulmuş ve AB literatüründe giderek önemli bir yer tutmaya başlamıştır.

Güç teorileri, siyaset biliminde genellikle dört boyut üzerinde oluşmuştur (Dahl,1957). İlk boyutta, A'nın B'ye, B'nin başka türlü yapmayacağı bir şeyi yaptırabilme yeteneği yer alır. İkinci boyut, A'nın bir konunun karar alma gündemine ulaşmasını engelleme yeteneğidir (Barach ve Baratz, 1963). Üçüncü boyut ise “başkalarının arzularını ve inançlarını şekillendirme, etkileme veya belirleme ve böylece onların itaatleri güvence altına alma gücüdür” (Lukes, 2005). Dördüncü boyut, Foucault'nun ilk üç boyut üzerinden iktidar anlayışlarına yönelik radikal eleştirisine dayanmaktadır (Larsen, 2014). İlişkilerde sosyal aktörlere belirli roller ve olasılıklar atfeden şey, aktörlerin yerleşik olduğu sosyal bağlamdır. Bu bağlamda güç belirli bireylerin, sınıfların veya devletlerin mülkiyetinde değildir; tüm sosyal aktörler ve ilişkiler gücün öznelidir (Lukes, 2005; Larsen, 2014). Gücü elinde bulunduran iktidar hem üretken hem de baskıcıdır. Burada güç ilk üç boyuttan farklı olarak aktörlerin “somut” çıkarlarına ilişkin bir anlayışı barındırmaz. Gücün açıkça uygulanmasına daha az, genel tahakküm kalıplarına ise daha fazla ilgi vardır. “Normatif Güç” anlayışının merkezinde ve uluslararası ilişkilerde dış dünyayla ilişkili olarak güç kullanımı; “normal'in ne olduğuna dair anlayışları şekillendirme yeteneği” kapsamında yer alır (Manners, 2002).

Uluslararası arenada gücün “aktarım mekanizması” ilk güç boyutu üzerinden olmakta ve bu nedenle devletlerin sıklıkla kendi görüşlerini karşı tarafa dayatma veya kabul ettirme yeteneğine dayanmaktadır. AB'de kendi normlarını “bulaşma”, “bilgisel”, “prosedürel” ve “açık” aktarma mekanizmalarını kullanarak dış dünyaya aktarmaktadır (Manners, 2002). Ancak dış dünyanın bu normları benimsemesine veya benimsememesine yol açan geniş bir yapısal bağlam bulunmakta ve her aktörün spesifik durumu karar almada etkili olmaktadır. AB normları genelde belirli bilgi ve kimlik yapılarıyla aktarılmaktadır. AB'nin uluslararası arenada rolünü şekillendiren en önemli faktör “ne söylediği ya da yaptığı” değil, “ne olduğudur” (Manners, 2002). AB'nin kendine biçtiği misyon ve yapısal konum, normları empoze etmede gücün birinci ve üçüncü boyutlarının kullanılmasını, AB'yi diğer uluslararası aktörlerin kendi normlarını empoze yöntemlerinden farklı kılmamaktadır (Diez, 2005). “Normatif gücün kavramsallaştırılması”, AB'nin bu gücü aktarmada nasıl hareket ettiğini incelemek için yeterli değildir. AB, “normal anlayışlarını” şekillendiren uluslararası bir aktör olarak benzersiz bir konumu vardır. AB'nin uluslararası ilişkilerdeki normal anlayışlarını etkileyip etkilemediği yapısal bir güç olarak uluslararası arenada küresel sorunlara karşı gösterdiği tepki ve davranışlarda saklıdır.

Askeri ve ekonomik gücü desteğinde AB'nin bölgesel veya küresel düzeyde normatif bir güç olması ve muhataplarına bu gücü benimsetmesi için diğer uluslararası aktörlerin “AB'nin normalini” tanıması veya AB normlarının varlığını kabul etmesi gerekir. Eğer uluslararası aktörler AB'nin normalini ve normlarını AB'nin tanımladığı şekilde görmüyorsa ya da sadece sınırlı bir ölçüde görüyorsa, o zaman AB'nin normatif gücü uluslararası politikada

belirleyici olmaktan uzak kalır. Yine AB, kendi içinde kendi normaline ve normlarına tezat oluşturacak fiil ve oluşumlara göz yumarsa uluslararası aktörlerin gözünde şüphe uyandırır ve müktesebatı sorgulanır. Bu bağlamda Rusya Federasyonu – Ukrayna Savaşı ve İsrail'in Filistin'i işgali sürecinde takındığı tavır AB'nin dayatmak istediği “normatif gücünü” muhataplarınca sorgulatmaktadır.

AB'nin “güç perspektifinde” uluslararası arenada rolü, konumu ve güç bileşenine yönelik yapılan bilimsel araştırma sonuçları ve kapsamıyla farklı bulgulara ulaşmıştır. Bir araştırmada AB tüm alanlarda büyük bir güç olarak değil sorun olan alanlarda uluslararası bir aktör olarak yer aldığını göstermiştir. Özellikle uluslararası ticaret ve finans alanlarında AB büyük bir güç olarak görülmektedir (Chaban vd., 2013). Aynı meyanda, AB, ticari konularda ve çevre ile ilgili alanlarda büyük bir güç olarak algılanmaktadır (Elgström, 2007; Kilian ve Elgström, 2010). Ancak ticari ve ekonomik arenada AB'nin güç sıralaması ABD ve Çin'den sonra gelmektedir (Jain ve Pandey, 2013). AB'nin kendisi hakkında ana imajı; bir ticaret devi, devasa bir pazar ve doğrudan yabancı yatırım kaynağı olarak ekonomik güç olduğudur (Lucarelli, 2007; Chaban vd., 2013).

Ancak Afrika, Pasifik, Güneydoğu Asya, Hindistan, Brezilya ve Çin'de AB'nin ekonomik gücü olumsuz bir imaja sahiptir. Özellikle Afrika ile ticari ilişkilerde AB'nin Afrika'ya kendisine muadil görmediği ve ikincil konumda tuttuğu şeklinde olumsuz bir imaj hakimdir (Olivier ve Fioramonti, 2010; Sicurelli, 2010; Chaban vd., 2013). AB hakkında “Neo-sömürgecilik” iddiaları Afrika, Güney Amerika, Hindistan ve Güneydoğu Asya'da Avrupa'nın Normatif Gücü okumalarını negatif yönde etkilemektedir (Olivier ve Fioramonti, 2010). Yine ticari ve siyasi ilişkilerde AB'nin havuç ve sopayı kullanma becerisi, kendi normal ve normlarını “dikte etmekten ziyade daha ilgi çekici” bir etkileşim tarzıyla sunmasını sağlamaktadır (Chaban vd., 2013).

Ekonomik kalkınmada AB'nin finansal bir aktör olarak imajı uluslararası arenada genel olarak öne çıkmaktadır (Lucarelli, 2007). Ancak AB'nin önemli bir yardım sağlayıcı olduğu imajı, bir dereceye kadar AB yardımlarına bağımlı olan ülkelerde zuhur etmektedir (Chaban vd., 2013).

Bu sebeptendir ki, AB normatif bir güç olarak Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan, Ukrayna ve Moldova'da görülmektedir. Bu ülke kamuoylarında demokrasi, insan hakları, ifade özgürlüğü gibi temel hak, hürriyetler ve değerler Brüksel ile ilişkilendirilmektedir. Dahası bu ülkeler geleceklerini, ekonomik refah ve beklentilerini AB'nin çatısı altında görmektedir (Bengtson ve Elgström, 2012). Yine Meksikalı elitler, insan hakları, demokrasi ve özgürlüklerin savunulmasında AB'ni bir referans noktası ve temel bir aktör olarak görmektedir (Chanona, 2009; Carta, 2009). Singapurlu ve Filipinli aydın çevreler de insan haklarını ve demokrasiyi teşvik etmede ve “demokrasinin daha iyi bir versiyonunu” sunma konusunda AB'nin öncü rolünü kabul etmektedir (Chaban vd., 2013). Bunların dışında AB'nin normatif bir güç olduğu algısını, AB'ye komşu ülkelerde ve dünyanın muhtelif bölgelerinde birkaç ülkede daha görmek mümkündür.

2. AVRUPA'DA YÜKSELEN AŞIRI SAĞ, POPÜLİZM VE NORMATİF GÜÇ

“Avrupa'nın Normatif Gücü” temel olarak “herkes için” (bütün dünya halkları) olmasını istediği değer ve normlardan oluşmaktadır. Bu değer ve normlar; eşitlik, insan hakları, hukukun üstünlüğü, demokrasi, barış, özgürlük, ayrımcılık karşıtlığı, sosyal dayanışma gibi evrensel ilkelerden oluşmaktadır (Manners, 2002). Ayrıca normatif güç, AB'nin dış dünyaya karşı kendiyi tanımladığı Avrupa idealidir. Bu teorik ideal pratikle çoğu kez çelişmektedir.

21. yüzyılda aşırı sağ siyasi hareketler Avrupa'da en hızlı yükselen siyasi hareketler olmuştur. Avrupa'da aşırı sağ radikal hareketler ve popülizm önemli bir tarihsel alt yapıya

sahiptir. Aslında Avrupa’da aşırı sağ ve popülist siyaset İkinci Dünya Savaşı’nın çatışma ortamında ortaya çıkmış ve dünya ölçeğinde yayılmıştır. Savaş sonrası gelişen uluslararası sistemde her ne kadar aşırı sağ hareketler baskılanmış olsa dahi dalgalar halinde gündeme gelmeye devam etmiştir.

Özellikle 1990’lı yıllar dan sonra Avrupa’daki aşırı sağ hareketlerin ivmelendiği söylenebilir. Bu ivmelenme hareketi ise Arap Baharı olarak adlandırılan Ortadoğu’daki çatışmaların sonucunda ortaya çıkan göç hareketleri ile zirve noktasına ulaşmış durumdadır. Avrupa devletleri son yıllarda yaşadıkları ekonomik ve siyasi krizlerin önemli nedenlerinden biri olarak bu göç hareketlerini öne sürmektedir. Avrupa’nın bu tutumu zaman zaman kamusal bir tavır zaman zaman ise yöneticilerin politik bir yaklaşımı olarak ortaya çıkmaktadır. Ortadoğu’da mevcut çatışmalar ve beraberinde gelişen göç dalgalarının en önemli etkilenenin bölge ülkeleri olmasına rağmen, Avrupa devletlerinin gelişen bu göç dalgası karşısında kendilerini korumak adına bölge ülkelerinden daha büyük refleksler gösterip daha sert ve ötekileştirici söylemlere yöneldiği gözlemlenmektedir. Özellikle göç dalgasından daha büyük oranda etkilenen Avrupa ülkeleri ve göç hareketlerinin ilk muhatabı olan sınır devletlerinin bu konuda daha sert söylem ve tavırlar içinde buldukları anlaşılmaktadır. Bu noktada en çok etkilenen ülkelerin kara sınırları ve kıyı girişlerinden dolayı Macaristan, İtalya ve Yunanistan olduğu söylenebilir.

Macaristan’da Orbán rejimi aşırı sağ ideolojik alanı işgal etmiştir. Rejimin liderleri ideolojiyi ve kültürel siyaseti temelden yeniden şekillendirmiştir. 2010-2019 yılları arasında, giderek otoriterleşen rejimin egemen ideolojisi, devlet propagandası ve kültürel politikaları birbirinden ayırt edilemez hale getirmiştir. Avrupa Birliği üye devletlerinin liberal demokrasiler olduğu varsayılır, ancak Macaristan demokrasi kisvesi altında otoriter özellikler barındırdığı için, haklı olarak rekabetçi bir otoriter rejim olarak adlandırılmaktadır (Bozóki ve Cueva, 2021). Macaristan bu haliyle Avrupa Birliği tarihinde demokratik olmayan ilk üye ülkedir. Siyaset biliminde hibrit rejimlerin ortak özelliği, iktidardaki siyasi seçkinlerin devlet düzenlemelerini ve siyasi arenayı kendisine aşırı avantajlar sağlayacak şekilde kasıtlı olarak yeniden düzenlemesi ve hepsinin rekabete sahip olmasıdır. (Levitsky ve Way 2010). Tüm pratik amaçlar açısından hepsi, eşit olmayan bir oyun alanının yararlanıcılarıdır. Orbán’ın Macaristan’ı da bu modele uymaktadır. Macaristan’da göçmen karşıtlığı ve yabancı düşmanlığı hat safhadadır. Göçmem krizinin temelinde, Macar etnik milliyetçiliğinin dışlayıcı versiyonu "Macarlık" anlayışı yatmaktadır (Bozóki ve Cueva, 2021). Göçmen karşıtlığının ideolojik temel taşı ulus-devlet yapısını sarsan “çok kültürlülüğe” karşı olmaktır.

İtalya da yabancı düşmanlığı ve göçmen karşıtlığı politikalarla uluslararası arenada yerini almaktadır. İtalya İçişleri Bakanı Matteo Salvini, göç karşıtı politikaları meşrulaştırmaya yönelik “ötekilik inşasını” ortaya çıkarmaktadır (Cervi vd., 2020). İtalya’da, göç bir tehdit olarak manipüle edilmekte ve olumsuz siyasi tepkinin meşrulaştırılması için “yakınlık ve uzaklık” kavramları popülist söylemlerle yabancı karşıtlığına dönüştürülmektedir. Salvini, "ötekiler" olarak “yasadışı göçmenleri” tasvir etmekte ve bunların erdemli ve çalışkan insanları, "meşru mülteciler dâhil" tehdit ettiğini ileri sürmekte ve yeni bir düşman "öteki" icat etmektedir. Ayrıca göçmenlere yardım eden sivil toplum örgütlerini (STK) suçlu ilan ederek kriminalize edilmesini meşrulaştırmaktadır.

“Avrupa’nın Normatif Gücü” kapsamında Yunanistan’ın göçmen politikaları hiçbir şekilde bağdaşmamaktadır. Ortadoğu’da yıllardır devam eden siyasi istikrarsızlık, İkinci Dünya Savaşı’ndan bu yana Avrupa’ya en büyük mülteci akınına yol açmıştır. Milyonlarca göçmen Akdeniz’i geçerek Yunanistan üzerinden Avrupa’ya ulaşmaya çalışmakta ve başarıları siyasi sığınma başvurusunda bulunmaktadır (Sekeris ve Vasilakis, 2016). İngiltere’nin “Brexit” kararından sonra Avrupa’nın bütününde olduğu gibi Yunanistan’da da milliyetçi ve göçmen

karşıtı partiler yükseliş göstermiştir. Aşırı sağ partilerin yükselişi yabancı düşmanlığı ve göçmen karşıtlığı eylemlerine de kılıf hazırlamıştır. Avrupa'ya göç yeni bir olgu olmadığı gibi Avrupa'da her zaman göç karşıtı politikalar da mevcuttur. 1990'larda Ortak Avrupa İltica Sistemi (CEAS) girişimleri, 1951 Cenevre Sözleşmesi kapsamında sığınmacıların haklarını tanıma ve koruma da son zamanlarda Avrupa'nın göç politikaları esas olarak 'güvenlikçilik', "aşırı sınır kontrolü" ve "dışlayıcı süreçler" tarafından yönlendirilmektedir (Samers, 2004; Vitus ve Lidén, 2010; Teloni vd., 2020). Schengen Anlaşmaları ve Dublin Konvansiyonu ve Yönetmeliği'ndeki hükümlerle meşrulaştırılan, Eurodac ve Frontex'in militarize edilmiş Avrupa sınırları, göçmenleri kitlesel sınır dışı etme, Afrika veya başka bir ülkeye zorla gönderilme ve adalarda veya sınırlarda toplama kamplarında bekletme operasyonlarıyla karşı karşıya bırakmaktadır (Schuster, 2011; Teloni vd., 2020). Aynı şekilde, Yunan devleti uzun vadeli ve kapsayıcı politikalar yerine göçmenlere yıldırma ve dışlayıcı yöntemler uygulamaktadır (Triandafyllidou, 2014; Teloni vd., 2020).

Avrupa'nın muhtelif ülkelerinde, yabancı karşıtlığı, farklı ve benzer uygulamalarla fiilen ortaya konmaktadır. Çoğu zaman AB'nin kararları hiçe sayılmaktadır. Bu duruma bir örnek olarak AB üyesi olan Macaristan, AB'nin aldığı ortak bir karara bağlı kalarak sınırları içerisine 1.294 mültecinin yerleştirilmesini tasarlayan AB planını bir referandum sonucunda reddetmesi verilebilir (Çolakoğlu, 2019).

Bakıldığında bazı Avrupa ülkelerinde gündeme gelen bu yabancı karşıtlığı yeni bir vaka olmayıp tarihsel arka planı olması ile beraber temel sorunun aslında bir kaynak paylaşımı olduğunu göstermektedir. Bugün faşist, popülist veya aşırı sağ olarak adlandırılan siyasi hareketlerin parti tabanlı geçmişleri Avrupa'da İkinci Dünya Savaşı sonrası döneme kadar dayanmaktadır. Bu konu üzerine tarihsel olarak bir değerlendirme yapıldığında günümüzü de kapsayacak üç evreden bahsetmek mümkündür (Çolakoğlu, 2019). İlk evre savaş sonrası erken dönem olan 1945 sonrasında 1950lerin sonuna kadar olan dönemdir. Bu dönemde aşırı popülist hareketler daha ziyade eşitsizliklerden beslenmişlerdir. Almanya'da Sosyalist Reich Hareketi, Fransa'da Poujadist Hareket, İtalyan Sosyal Hareketi ilk dönemin önemli popülist hareketlerindendir (Minckenberg: 2013; Inglehart and Norris, 2016). Antisemitist söylemleri de benimsemiş bu hareketler yakın dönemdeki faşizm ve Nazi talihsizliklerinin de etkisiyle o dönemde büyük ölçüde ses getirememiş daha çok mevcut dinamiklerde varlıklarını devam ettirebilme çabası içinde olmuşlardır.

1950'lerden 1978'lere kadar olan evre popülist hareketlerin hayatta kalma çabaları üzerinde devam etmiştir. Bu evrede popülist liderler özellikle karizmatik lider şeması örgütlenmeleri ile "biz ve ötekiler" söylemiyle ufak çıkışlar yakalamışlardır. 1980'lerden günümüze kadar ulaşan son evrede ise aşırı sağ ve popülizm daha çok göçmen ve yabancı karşıtlığı üzerinden hayat bulmuştur. Aşırı sağcıların bu yabancı karşıtlığı düşüncesinin arka planında modernizme karşı gelenekçi bir tavır sergilemeleri bulunmaktadır. Yaşadıkları toplumda siyasal ve sosyal adalet düşüncesini dışlamakta ve bireysel determinizme doğrudan cephe almaktadırlar. Toplumsal muhafazakârlık bu noktalarda anlamlı bir biçimde ön plana çıkmaktadır (Hillard ve Keith, 1999).

Bununla birlikte Batılı gelişmiş ülkelerin vatandaşlarının gelir düzeylerinin son yıllarda büyük oranda azaldığı görülmektedir. Bu ülkelerde ki ekonomik büyümenin devam etmesine karşın ortaya çıkan ve genişleyen refahtan toplumun sadece küçük bir kısmı faydalanabilmektedir (Inglehart ve Norris, 2016). Günümüzde, Avrupa siyasetinde güncel politikalar yabancı karşıtlığı üzerinden yürütülmekle beraber, Ortadoğu'ya yönelik Avrupalı ülkelerin politikalarındaki ikili ve çoklu dengelerden dolayı bu yaklaşım, yeni düşman algısı olarak önemli ölçüde İslamofobiye evrilmiş durumdadır. Bu noktadan bakıldığında yeni bir dördüncü evrenin geliştiği de söylenebilir. Bu noktada şunun altını çizmek gerekir ki, Hardin'in

(1975) düşüncelerinden yola çıkıldığında, dönemsel olarak konunun muhatapları değişse bile, mevcut bakış açısından dolayı benzer sorunların sürekliliği ve “kendinden olmayan yabancıya”, başka bir tabirle “ötekine” yönelik bakış açısı stabil kalmakta ve göç konusu güvenlikleştirilmektedir. Göçmen veya yabancı düşmanlığı adeta günümüzün aşırı sağ popülist hareketlerinin var olma gerekçelerinden birine hatta en önemlisine dönüşmüş durumdadır (Çolakoglu, 2019).

Sonuç olarak günümüzde Avrupa’da yükselen aşırı sağ ve popülist hareketlerin arka planında, yabancı karşıtlığı ve ekonomik temeller olmakla birlikte, bu hareketler aynı zamanda sosyo-kültürel gerçekliğe dayalı bir şekilde gelişmektedir. Bu çerçevede bazı Avrupa ülkelerinin siyasetçileri popülist ve aşırı sağa yakın söylemler ile yabancı karşıtlığına ve Avrupalı değerlerin dışlanmasına yönelik seçim stratejileri de geliştirmektedirler. Bu stratejilerin Avrupa kamuoyunda söz konusu ülkeler açısından karşılık bulması ise bu yönde yürütülen siyasi hareketleri giderek başarılı ve daha cazip bir noktaya getirmektedir (Inglehart ve Norris, 2016). Bu noktada, Avrupa’daki aşırı sağın yükselişinin, hem Avrupa’nın geleceğine ve hem de “Avrupa’nın normatif gücüne” olumsuz yönde etki edeceği görülmektedir.

3. AB’NİN SÖMÜRGEÇİ GEÇMİŞİ VE NORMATİF GÜÇ İDDİASI

AB’nin dünya üzerinde varlığının çok yakın bir tarihte vuku bulması AB’yi oluşturan ülkelerin tarihsel arka planlarında ki sömürgecilik geçmişinin inkârını gerektirmiyor. AB Roma Antlaşmasında sömürgelerle ilişkilere vurgu yaparak, zaten bu hususu meşrulaştırmaktadır-meşrulaştırmaya çalışmaktadır. AB içinde yer alan gelişmiş ekonomilere sahip başat ülkeler, Afrika, Asya ve Amerika’da uzun yıllar birçok ülkeyi sömürgesi altında bulundurmuştur. Sömürgecilik döneminde, görünüşte kültürel ve ahlaki üstünlükle (pozitivist aydınlanma) “batılı değerler misyonerliği” yapan bu ülkelerin AB sonrası “Normatif Güç” şablonu altında sömürgecilikten arındırılmış bir AB – Asya, Afrika ve Amerika ilişkisi savı tutarlı görülmemektedir (Staeger, 2016).

“Ötekinin gözü ve algısıyla” AB, sömürgecilik sonrası (post-kolonyal) süreçte Batı dışındaki toplumlara “ancak Batı’yı taklit ettikleri ölçüde ilerleyebilecekleri” fikrini yeniden sistematik bir şekilde empoze etmek için “Normatif Güç” formatıyla sunmaya çalışmaktadır. Normatif güç içerisine konumlandırılmış değer ve kurumlar insanlığın kurtuluş ve refahı yolunda “hümanist evrenselciliğin zaferi” haline getirilmektedir (Amin, 2010). Böylece Avrupa kendi modernliğini “hümanist evrensellik” adına dünyaya pazarlamaya ve “farklı yaşam biçimleri” ötekileştirip ortadan kaldırmaya yönelmektedir (Castro-Gomez ve Martin, 2002). Çünkü “Avrupa’nın Normatif Gücü” çatısı altında demokrasi, insan haklarına saygı, hukukun üstünlüğü, iyi yönetim ve sürdürülebilir kalkınma gibi değer ve ilkeler zaten tarihsel evrimle oluşmuş insanlığın tümüne ait medeniyetin ürünleridir (Staeger, 2016).

Uluslararası ilişkilerde normlar ve fikirler “kurucu rol” üstlenmektedir. AB'nin tarihsel deneyimi, normatif bir entegrasyon anlatısıyla “post-Vestfalyan” politikasını birleştirmektedir. Bu birleşim, AB’nin kendine özgü dış politika doktrini olan “Avrupa’nın Normatif Gücü” politikasını doğurmaktadır. Böylece uluslararası ilişkilerde askeri kapasiteye dayalı “küresel güce” karşı, değer ve ilkelere dayalı “normatif güç” yeni etki alanlarını elde etmede tamamen ayrı metot ve araçlarla yer almaktadır. AB normatif gücünü evrensellik iddiasıyla ve “aydınlanma ahlakını insan faaliyetinin nihai amacına” yükselten felsefi düşünceyle yeniden sunmakta ve evrensel hukukun kozmopolit değerlerini “Avrupa deneyimi” olarak göstermektedir (Dillon, 2007; Parker ve Rosamond, 2013).

Avrupa’nın Normatif Gücü (ANG), Avrupa’nın tarihsel deneyimi içerisinde geniş bir yer tutan sömürgecilik dönemi ve sonrası (kolonyal – postkolonyal) süreci değerlendirmekten imtina etmektedir (Staeger, 2016). Hatta Avrupa’nın sanayi devriminin sömürgeci işbölümüne

dayandığına dair bir ibare dahi içermemektedir. Tarihsel süreç içerisinde sömürgecilik, milliyetçilik, dünya savaşları, soykırım, eşitsizlik ve sömürü gibi Avrupa'nın başarısızlıkları ve olumsuzlukları normatif güç içerisinde yer bulmazken neo-Kantçı "ontolojik" özden hareketle vücut bulduğu bir sürece yer verilmektedir. Avrupalı liderler bu tarihsel süreci sürekli göz ardı edip sömürgecilik karşıtı eylemleri görmemezlikten gelmekte ve "sömürge kurbanı" ülkelere eski yaşamışlara sünger çekmelerini salık vermektedir (Adler-Nissen, 2014; Bhabra, 2016).

Bu noktadan hareketle Staeger (2016), "Avrupa'nın Normatif Gücünün" geçmişi reddettiği ve sahte bir evrenselcilik iddiasıyla kendini lanse ettiği için "yeni- sömürgeci olduğu" düşüncesindedir. Bu durum "normatif gücün" kendini "pozitivist" ve "ontolojik" kategorilerde ortaya koyması "Kantçı" ve "evrenselci" norm anlayışlarını benimsemesi söylemleriyle de gizlenemez. Normatif Güç'ün epistemolojik doğası da "yeni- sömürgeci" olduğunu açık etmektedir. Yani Avrupa'nın Normatif Gücü Batı Aydınlanmacı "sömürgeci akıl yürütmesinin" çoğunda olduğu gibi kendi tarihinin başarı öyküsünü mekânsal Öteki'ne uygulayan paternalist duruşu nedeniyle yeni-sömürgecidir (Staeger, 2016). Şöyle ki; Asyalı, Amerikalı ve Afrikalı Öteki, Avrupa liberalizminin "geniş toplumsal ontolojisinden" yoksundur. Bu nedenle Avrupa dışında Ötekilere Avrupa tarafından tanımlanan normların evrensel olarak dayatılması aslında yeni-sömürgeciliktir (Joseph, 2010). Bu evrensellik iddiası, Avrupa'yı merkeze alan "piyasa kozmopolitanizmi" olarak adlandırılan küresel ekonomik düzene dayanmaktadır (Parker ve Rosamond, 2013).

Avrupa'nın Normatif Gücü'nün yenilik iddiaları, Avrupa emperyalizmi ve Vestfalya sonrası AB'nin siyasal yapısına da dayanmaktadır (Manners, 2002). Böylece AB, Afrikalı, Asyalı ve Amerikalı partnerleriyle kurumsal ve yapısal ilişkilerinde bu normları daha güçlü bir şekilde empoze olanağı bulmaktadır. Avrupa'nın Normatif Gücü, Avrupa modeli ekonomik ve politik "piyasa kozmopolitanizmi" üzerine kuruludur (Mignolo, 2011; Parker ve Rosamond, 2013). Bu da Avrupa'nın istemediği bir yeni bir ortakla ekonomik ve ticari ilişkinin geliştirilmesini engellemektedir. Avrupa ortaklarının zararına da olsa kendisinin ekonomik ve ticari ambargo uyguladığı ülkelerle ortaklarının ekonomik ve ticari ilişki kurmasını hoş karşılamamaktadır. Bir nevi ekonomik bağımsızlık göz ardı edilmektedir. Avrupa'nın Normatif Gücü evrensellik iddiasıyla küresel bir meşruiyeti hedeflerken, barış, eşitlik, sömürge karşıtı, demokratik ve insan haklarına saygılı diğer normatif söylemleri ortadan kaldırmayı amaçlıyor gibi görünmektedir. Demokratik, özgürlükçü, sömürü karşıtı ve barış yanlısı bir siyaset felsefesi pek tabii ki evrenselliği ve tekliği değil çoğulculuğu savunur. AB'nin normatif gücü tek merkezli ve tek bir küresel düzeni savunan evrensel bir proje görünümündedir (Mignolo, 2011).

Afrika'nın 1950'li ve 60'lı yıllarda onlarca yıl süren bağımsızlık mücadelesinden sonra yeni-sömürgeci teoriler (Fanon, 1965; Nkrumah, 1963, 1965; Sartre, 1964/2001, Judaken, 2008), Batı'nın sömürgeleştirme nedenlerini açıklamada asimetrik güç yapılarının ve ekonomik bağımlılığın rolüne odaklanmıştır. Görünen o ki, Batı, egemenliklerine rağmen Afrika ülkelerine politikalar dayatılabilmektedir. Yeni-sömürgeci teorinin analiz birimleri devletlerdir ve devletlerin egemenliklerinin dış aktörlerin tercihi ve etkisiyle ne ölçüde varlık bulduğu araştırılır. Yeni-sömürgeci anlayışta, sömürülecek bir ülke ekonomik olarak yardıma, ticarete ve kredilere bağımlı olan bir ülkedir (Stambøl, 2021).

Afrika bağlamında yeni-sömürgecilikle ilgili ayrıntılı teorilerden biri, Gana'nın ilk cumhurbaşkanı Kwame Nkrumah (1965) tarafından "Yeni-sömürgecilik" adlı kitabında yer alır. "Emperyalizmin Son Aşaması" başlığında 1950'ler ve 60'lardaki resmi bağımsızlıkları kazandıktan sonra, Afrika ülkelerinin ekonomik olarak eski sömürgeci güçlerine bağımlı olmaya devam etmelerinin nasıl mümkün olabildiğini anlatmaktadır. Afrika ülkeleri bağımsızlıklarını kazandıktan sonra ekonomik ve doğal kaynakları ve diğer zenginlikleri giderek artan bir şekilde azalmaya başlar. Çünkü hala ekonomileri ve politikaları üzerinde

sömürgeci güç sıkı bir kontrole sahiptir. Bu ülkelerin bağımsızlıklarından sonra resmi sömürgecilik yerini yeni ve daha gizli bir sömürgecilik biçimi almıştır (Nkrumah, 1965). Yeni-sömürgecilik özünde, ona tabi olan devletin teoride bağımsız olması ve uluslararası egemenliğinin tanınması, ama gerçekte ekonomik sistemi ve siyasi politikası sömürgeci güç tarafından dışarıdan yönlendirilmesi vardır. Bu şekilde ekonomik yardım alabilecek ve hayatta kalabilecektir.

Avrupa'nın Normatif Gücü kapsamında Arap Baharı'ndan sonra Kuzey Afrika'da demokratikleşmeyi desteklemek amacıyla tasarlanan AB hedefleri üzerinde işbirliği karşılığında daha fazla kalkınma yardımı (AB'nin "daha fazlası için daha fazlası" yaklaşımı) bu ülkelerdeki iç güvenlik hedeflerine yönelik hale gelmiştir (Wolff ve Pawlak, 2018). Şöyle ki; 2017 yılında Avrupa Komisyonu Nijer'e yapılan ekonomik yardımın 2020 yılına kadar toplam 1 milyar Euro'ya kadar duyurmuştur. Zira Nijer AB ile "ortak zorluklarla" yüzleşmek için "güçlü bir siyasi isteklilik ve liderlik" sergilemiştir. Bahsedilen bu "zorluk" türü, Nijer'in AB'nin baskısı nedeniyle 2015 yılında göçmen kaçakçılığını suç sayan bir yasayı kabul etmesi ve ardından 2016-2017 yıllarında kuzeydeki Nijer kasabalarında 283'ten fazla sözde göçmen kaçakçısının tutuklanması ve en az 169 kamyonete el konulmasıdır (Stambøl, 2021). Bu ve benzeri örnekler AB'nin normatif güç yoluyla kendi istek ve çıkarlarını eski kolonileri içerisinde yer alan bağımsız ülkelere dayattığını göstermektedir. Hâsılı Eski sömürgeci ülkelerden oluşan AB, "yeni tabiiyet biçimleri" yoluyla ve "normatif güç" paravanı altında "yeni-sömürgecilik" yapmaktan vazgeçmemiştir (Stambøl, 2021).

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Avrupa Birliği (AB) kurulduğu günden itibaren bir takım güç denklemleri tartışmalarının odağında yer almıştır. 1648 Vestfalya antlaşması ile başladığı savunulan uluslararası ilişkilerde, 20. yüzyıla kadar ki dönemde tek aktörün devlet olduğu bir sistem bulunmaktadır. Bununla birlikte 20. yüzyılda yaşanan gelişmeler ve dönüşümler ışığında bir takım yeni aktörler uluslararası ilişkiler sahnesine adım atmıştır. Bu aktörlerin çeşitliliği ve etkinliği hala bazı tartışmalara konu olsa da uluslararası sistemde devletlerin artık tek aktör olmadığı aşikârdır. Özellikle 20. yüzyılda yaşanan gelişmeler neticesinde ortaya çıkmış uluslararası örgütler uluslararası sistemin yeni ve işlevsel aktörleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu noktada Avrupa Birliği (AB)' de sisteme yeni dâhil olmuş aktörlerden biridir. Ancak kurulduğu günden itibaren Avrupa Birliği'nin nasıl bir güç olduğu ve uluslararası sistemde ne derece etkin bir aktör olduğu tartışma konusu olmuştur. Tartışmaların büyük bir kısmı AB'nin büyük bir askeri bir güç olmamasından ve bağımsız devletlerden oluşması nedeniyle ortak karar almada güçlü olmayan bir aktör olmasından kaynaklanmaktadır. Nihayetinde AB'nin bu vasıfları göz önünde bulundurularak farklı güç yönelimleri geliştirilmiştir. Başlangıçta ortak bir ordusu bulunmayışı ve hatta üye ülkelerinin bir kısmının ordusunun dahi olmayışı AB'nin zayıf bir askeri güç ve daha ziyade ekonomik bir güç olduğu teorilerini güçlendirmiştir. Böylece 1980'lerde AB'nin sivil güç olduğu söylemleri geliştirilmiştir.

Sivil güç misyonu her ne kadar AB için 20. yüzyılın sonlarında kabul gören bir düşünce olsa dahi AB'nin ortak bir dış politika sürecinden mahrum olması ve Doğu Avrupa'daki çatışmalarda oldukça başarısız ve kolektif hareketten uzak bir tutum sergilemesi, AB'nin mevcut güç denklemleri içindeki yerini yeniden sorgular hale getirmiştir. 21. yüzyılın başlarında ise AB'nin güç denkleminde yeni bir kavram eklenmiştir. "Normatif Güç". Normatif güç; barış, demokrasi, insan hakları, özgürlük, iyi yönetim, hukuk devleti, karşılıklı dayanışma ve sürdürülebilir kalkınma gibi normların AB tarafından temsilinin oluşturduğu gücü temsil etmektedir. Özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde AB dünyanın geri kalanı ile ilişkilerini bu normlar çerçevesinde yürütmüştür. Bakıldığında Avrupa Birliği Ortak Dış

Güvenlik Politikasının oluşturulması sonucu AB'nin yukarıda bahsedilen demokrasi, insan hakları, barış, hukuk devleti ve sürdürülebilir kalkınma gibi ilkeler üzerinde sadece destekçi ve güçlendirici bir rol izlemeyeceği aynı zamanda bu ilkelerin dünya siyasetindeki eylemlerine rehberlik edeceği ifade edilmiştir.

Normatif güç kavramı ilk olarak 21.yüzyılın başında Ian Manners'ın tarafından dikkat çekici bir şekilde dillendirilmiştir (Manners, 2006). Manners'ın makalesinden sonra normatif güç kavramı AB'nin uluslararası ilişkiler dinamiğindeki yerine yönelik tartışmaları büyük ölçüde etkilemiştir. Manners, AB'nin ekonomik ve askeri araçlardan ziyade ağırlıklı olarak normatif araçlar aracılığıyla normatif amaçlar taşıyan yeni bir tür güç unsuru olduğunu savunmuştur. Ek olarak, zamanla post-yapısalcı bir bakış açısından söylemsel temsillerin normatif iktidar Avrupa'sının kimliğinin inşasını ifade ettiği savunulmuştur (Diez ve Manners 2007). Daha sonra yapılan çalışmalarda AB'nin normatif güç unsurları araç, amaç, kapsam ve sonuç unsurlarıyla tartışılmıştır. Tüm bu tartışmalar ile beraber AB'nin normatif değerleri de sık sık gündeme gelen bir konu olmuştur. AB ülkelerinin birçoğu tarihsel arka planlarında faşizm, sömürgecilik, ırkçılık, savaş suçları gibi bugün tamamen kendilerini karşı norm olarak gördükleri yaşanmışlıklar barındırmaktadır.

Franz Fanon'un "Yeryüzünün Lanetlileri" adlı eserinde (1965) sömürgeci güçlerin Afrika'yı utanç verici ve barbarca bir tavırla kendilerine ait bir alan olarak gördüğünü ve öyle tanımladıklarını yazmaktadır. Bugün de Avrupa eski sömürgelerini arka bahçesi görmeye devam ettiği izlenimi vermektedir. AB, eski sömürgelerinde kendi norm ve ilkelerini evrensellik çatısı altında sunarak yeni-sömürgecilik yolları aramaktadır. Bu tutum ihraç etmek istediği "normatif güç" konseptiyle paradoks oluşturmaktadır. Bu da AB'nin dış politikada "normatif güç" savının "tutarsız ve samimi-yetsiz olduğu" karşı savıyla yüz yüze getirmektedir (Stamböl, 2021).

Jean-Paul Sartre (1964) Afrikalı siyah insanın varoluşsal çabalarını Orfeus'un (Orpheus) karanlığa yaptığı uzun yolculuğa benzetmekte ve siyah insanın da yorulmaksızın kendi derinliklerine indiğini ifade etmektedir. Yani Afrika'nın özgürleşmesi için tekerleği yeniden icat etme mücadelesi verdiğini ifade etmektedir. Sartre, beyaz proletaryanın ve siyahların uğradıkları baskı ve sömürünün son bulabilmesi için proleterin sınıf bilincine dönmesi ve yerli halkların de otantikliğine ve köklerine dönmesiyle son bulacağı fikrindedir (Judaken, 2008). Sartre (1964) göre, tüm insanlığın kurtuluşu ırk ayrımının ortadan kalkmasıyla mümkündür. Bununla birlikte son yıllarda Avrupa'da yükselen aşırı sağ, mülteci karşıtlığı ve ırkçılık gibi kavramlarda Avrupa'nın normatif değerlerini yeni bir döngüde sorgulanır bir hale getirmiştir.

AB'nin kurulduğu günden beri aktör olarak uluslararası sistemde bir takım sınavlara tabi tutulduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu sınavlar aslında uluslararası sistemin AB'nin nasıl bir aktör olduğunu göstermesi yönündeki reflekslerini kapsayan küresel siyasetin doğal bir sonucudur. İkinci Dünya Savaşı sonrası temelleri atılan AB; savaş sonrası kalkınma, soğuk savaş ve ardından bütünleşme, çift kutuplu sistem ve tek hegemonlu sistemde var olma ve çok kutuplu sistemde hegemonluk iddiası taşıyan bir aktör olma mücadelelerinde yer almakla beraber özellikle soğuk savaş sonrası yakın coğrafyasında yaşanan çatışma süreçlerinde etken bir rol üstlenmek ve Avrupa'daki eski doğu bloğu ülkelerinin uluslararası sisteme entegrasyonuna liderlik etmek gibi bir takım görev ve sorumluluklar ile doğal bir sınava tabi tutulmuştur. Tüm bunlarla beraber AB, 21. yüzyılın henüz başında ortaya atılan normatif güce dayalı bir aktör olarak var olma düşüncesini benimsemiştir.

Ancak 21. yüzyılın ilk çeyreği henüz dolmadan AB bu alanda yeni bir sınava tabi tutulmaktadır. 1990'larda yaşanan gelişmeler ve sonrasında dünya iki dünya savaşı arası dönemde olduğu gibi yeni bir idealist düşünceye şahit olmuştur. Liberal demokrasinin zaferi ile

gelen bu yeni iyimser yaklaşım bu yüz yılının normlar yüzyılı olacağı ve demokrasi, barış, hukuk devleti, insan hakları, karşılıklı dayanışma gibi kavramların daha da ön plana çıkacağı düşüncesi bir takım düşünürler tarafından savunulmuştur (Fukuyama, 2000). Ancak artan terörizm, bölgesel savaşlar, ekolojik felaketler, salgın hastalıklar ve dünyada aşırı sağ politikaların yeniden yükselişe geçmesi 20. yüzyılın sonundaki iyimser düşünceyi büyük ölçüde sekteye uğratmıştır. Avrupa'da bu gelişmelerden nasibini almış ve AB'nin daha önce adeta bir kimlik haline getirdiği normatif değerlerini sarsacak gelişmelere sahne olmuştur. Öncelikle Arap Baharı ile başlayan Ortadoğu'daki çatışma süreçlerinin bir sonucu olarak gelişen göç hareketleri ile beraber Avrupa'da bir mülteci krizi süreci yaşanmıştır. Bu süreçler ile paralel bir şekilde gelişen ırkçılık ve aşırı sağ politik hareketlerin yükselişe geçmesi AB'nin bir kimlik olarak tanımladığı normatif değerleri zedelemiştir. AB'nin normatif gücü ve bu gücün geleceği yeniden bir tartışma konusu olmuştur.

Tüm bu olanlar Avrupa'nın normatif gücünün içkinliğini ve samimiyetini sorgulatmaktadır. AB'nin normatif gücü samimi mi yoksa göstermelik mi, demokrasi ve insan hakları çerçevesinde özgürleştirici mi yoksa yeni-sömürgecilik için uydurulmuş bir kılıf mı? Normatif değerler olmadan normatif bir güç olmak mümkün mü ?

AB'nin teorik planda normatif gücü ve idealleri ile pratikte yaşanan olaylar bir paradoks oluşturduca bu konu çok tartışma götürecektir.

KAYNAKÇA

- Adler-Nissen, R. (2014). The Faroe Islands: Independence dreams, globalist separatism and the Europeanization of postcolonial home rule. *Cooperation and Conflict*, 49(1), 55-79. <https://doi.org/10.1177/0010836713514150>
- Aggestam, L. (2008). Introduction: ethical power Europe?. *International affairs*, 84(1), 1-11.
- Aksoy, M., & Uğur, Ö. (2016). Avrupa Birliği'nin Dış Politikadaki Aktörlüğüne Etki Eden Güç Unsurları: Sivil Güç, Askeri Güç ve Normatif Güç. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(1), 213-227.
- Amin, S. (2010). *Global history: a view from the South*. Fahamu/Pambazuka.
- Bachrach, P., & Baratz, M. S. (1963). Decisions and nondecisions: An analytical framework. *American political science review*, 57(3), 632-642. <https://doi.org/10.2307/1952568>
- Bengtsson, R., & Elgström, O. (2012). Conflicting role conceptions? The European Union in global politics. *Foreign policy analysis*, 8(1), 93-108. <https://doi.org/10.1111/j.1743-8594.2011.00157.x>
- Bhambra, G. K. (2016). Whither Europe? Postcolonial versus neocolonial cosmopolitanism. *Interventions*, 18(2), 187-202. <https://doi.org/10.1080/1369801X.2015.1106964>
- Bozóki, A., & Cueva, S. (2021). Xenophobia and Power Politics: The Hungarian Far Right. *Anti-Genderismus in Europa*. Bielefeld: Verlag, 109-120.
- Bull, H. (1982). Civilian power Europe: a contradiction in terms. *J. Common Mkt. Stud.*, 21, 149.
- Carta, C. (2009). Close enough? The EU's global role described by non-European diplomats in Brussels. In *External perceptions of the European Union as a global actor* (pp. 223-233). Routledge.

- Cervi, L., Tejedor, S., & Alencar Dornelles, M. (2020). When populists govern the country: Strategies of legitimization of anti-immigration policies in Salvini's Italy. *Sustainability*, 12(23), 10225.
- Chaban, N., Elgström, O., Kelly, S., & Yi, L. S. (2013). Images of the EU beyond its Borders: Issue-Specific and Regional Perceptions of European Union Power and Leadership. *JCMS: journal of common market studies*, 51(3), 433-451. <https://doi.org/10.1111/jcms.12004>
- Chanona, A. (2009). So far, so close? Mexico's views of the EU. In *External Perceptions of the European Union as a Global Actor* (pp. 136-150). Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9780203866917-17/far-close-mexico-views-eu-alejandro-chanona>
- Çolakoğlu, E. (2019). Avrupa'da Mülteciler, Yükselen Aşırı Sağ Ve Seçim Süreçleri. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 33(3), 933-962.
- Dahl, R. A. (1957). The concept of power. *Behavioral science*, 2(3), 201-215. <https://doi.org/10.1002/bs.3830020303>
- Diez T and Manners I (2007) Reflecting on normative power Europe. In: Berenskoetter F and Williams MJ (eds) *Power in World Politics*. London: Routledge, 173-188
- Diez, T. (2005). Constructing the Self and Changing Others: Reconsidering Normative Power Europe'. *Millennium*, 33(3), 613-636. <https://doi.org/10.1177/03058298050330031701>
- Diez, T. (2013). Normative power as hegemony. *Cooperation and conflict*, 48(2), 194-210.
- Dillon, M. (2007). Governing terror: The state of emergency of biopolitical emergence. *International Political Sociology*, 1(1), 7-28. <https://doi.org/10.1111/j.1749-5687.2007.00002.x>
- Dirks, N. B. (1992). *Colonialism and culture*. University of Michigan Press.
- Duchêne, F. (1973). The European Community and the uncertainties of interdependence. In *A nation writ large? Foreign-policy problems before the European community* (pp. 1-21). London: Palgrave Macmillan UK.
- Elgström, O. (2007). Outsiders' perceptions of the European union in international trade negotiations. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 45(4), 949-967. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5965.2007.00755.x>
- Elgström, O. (2010). Partnership in peril? Images and strategies in EU-ACP economic partnership agreement negotiations. In *External perceptions of the European Union as a global actor* (pp. 137-149). Routledge. <https://portal.research.lu.se/en/publications/partnership-in-peril-images-and-strategies-in-eu-acp-economic-par>
- Erickson, J. L. (2013). Market imperative meets normative power: Human rights and European arms transfer policy. *European journal of international relations*, 19(2), 209-234.
- Fanon F (1965) *The Wretched of the Earth*. London: Penguin Books
- Forsberg, T. (2011). Normative power Europe, once again: A conceptual analysis of an ideal type. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 49(6), 1183-1204. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5965.2011.02194.x>

- Fukuyama, F. (2000). The End of History?. *Globalization and the Challenges of a New Century*, 161-180.
- Gegout, C. (2009). EU conflict management in Africa: the limits of an international actor. *Ethnopolitics*, 8(3-4), 403-415.
- Hardin, G. (1975). Lifeboat Ethics. *Psychology Today*
<http://www.eng122.net/readings/Shorter%20Writing%203/The%20Case%20Against%20Helping%20the%20Poor-Garret%20Hardin.pdf>
- Haukkala, H. (2008). The European Union as a regional normative hegemon: the case of European Neighbourhood Policy. *Europe-Asia Studies*, 60(9), 1601-1622.
- Hilliard, R. L., & Keith, M. C. (2016). *Waves of Rancor: Tuning into the Radical Right*. Routledge.
- Hollis, R. (2012). No friend of democratization: Europe's role in the genesis of the 'Arab Spring'. *International Affairs*, 88(1), 81-94.
- Inglehart, R. F., & Norris, P. (2016). Trump, Brexit, and the rise of populism: Economic have-nots and cultural backlash.
- Jain, R. K., & Pandey, S. (2012). The public attitudes and images of the European Union in India. *India Quarterly*, 68(4), 331-343. <https://doi.org/10.1177/0974928412467247>
- Judaken, J. (Ed.). (2008). *Race after Sartre: Antiracism, Africana Existentialism, Postcolonialism*. State University of New York Press.
- Langan, M. (2012). Normative power Europe and the moral economy of Africa–EU ties: a conceptual reorientation of 'normative power'. *New Political Economy*, 17(3), 243-270.
- Larsen, H. (2014). The EU as a normative power and the research on external perceptions: The missing link. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 52(4), 896-910. DOI: 10.1111/jcms.12109
- Levitsky, S., & Way, L. A. (2010). *Competitive authoritarianism: Hybrid regimes after the Cold War*. Cambridge University Press. <https://fsi-live.s3.us-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/evnts/media/Levitsky-Way-Stanford.pdf>
- Lightfoot, S., & Burchell, J. (2005). The European Union and the world summit on sustainable development: normative power Europe in action?. *JCMS: Journal of common market studies*, 43(1), 75-95.
- Lucarelli, S. (2007). The European Union in the eyes of others: Towards filling a gap in the literature. *European Foreign Affairs Review*, 12(3). <https://doi.org/10.54648/eerr2007025>
- Lukes, S. (2005). Power and the Battle for Hearts and Minds. *Millennium*, 33(3), 477-493. <https://doi.org/10.1177/03058298050330031201>
- Manners, I. (2002). Normative power Europe: a contradiction in terms?. *JCMS: Journal of common market studies*, 40(2), 235-258. <https://doi.org/10.1111/1468-5965.00353>
- Manners, I. (2002). Normative power Europe: a contradiction in terms?. *JCMS: Journal of common market studies*, 40(2), 235-258.
- Manners, I. (2006). The symbolic manifestation of the EU's normative role in world politics. *The European Union's roles in international politics: concepts and analysis*, 66-84.

- Manners, I. (2013). Normative power Europe reconsidered: beyond the crossroads 1. In *Civilian or Military Power?* (pp. 14-31). Routledge.
- Merry, S. E. (1991). Law and colonialism. *Wiley and Law and Society Association*,(25)4, 889-922. <https://www.jstor.org/stable/3053874>
- Mignolo, W. (2011). *The darker side of western modernity: Global futures, decolonial options*. Duke University Press.
- Minkenberg, M. (2013). The European radical right and xenophobia in West and East: Trends, patterns and challenges. *Right-wing extremism in Europe: Country analyses, counter-strategies and labor-market oriented exit strategies*, 9-33.
- Morgenthau, H. (1948). *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace* (New York Alfred P. Knopf).
- Nkrumah, K. (1963) *Africa Must Unite*. New York: Frederick A. Praeger
- Olivier, G., & Fioramonti, L. (2010). The emerging “global south”: The EU in the eyes of India, Brazil and South Africa. *External perceptions of the European Union as a global actor*, 105-119.
- Pace, M. (2007). Norm Shifting from EMP to ENP: The EU as a Norm Entrepreneur in the South?. *Cambridge review of international affairs*, 20(4), 659-675.
- Parker, O., & Rosamond, B. (2013). ‘Normative power Europe’ meets economic liberalism: Complicating cosmopolitanism inside/outside the EU. *Cooperation and Conflict*, 48(2), 229-246. <https://doi.org/10.1177/0010836713485388>
- Parker, O., & Rosamond, B. (2013). ‘Normative power Europe’ meets economic liberalism: Complicating cosmopolitanism inside/outside the EU. *Cooperation and Conflict*, 48(2), 229-246. <https://doi.org/10.1177/0010836713485388>
- Samers, M. E. (2004). An emerging geopolitics of illegal immigration in the European union. *European Journal of Migration and Law*, 6(1), 27–45. <https://doi.org/10.1163/1571816041518750>
- Sartre J-P (1964/2001) *Colonialism and Neocolonialism*. London: Routledge
- Schuster, L. (2011). Turning refugees into ‘illegal migrants’: Afghan asylum seekers in Europe. *Ethnic and Racial Studies*, 34(8), 1392–1407. <https://doi.org/10.1080/01419870.2010.535550>
- Sekeris, P., & Vasilakis, C. (2016). The Mediterranean refugees crisis and extreme right parties: Evidence from Greece. https://mpra.ub.uni-muenchen.de/72222/1/MPRA_paper_72222.pdf
- Sicurelli, D. (2010). Perceptions and criticisms at the African Union. *Lucarelli, S. and Fioramonti, L.(eds)*.
- Sjursen H (2006) The EU as a 'normative' power: how can this be? *Journal of European Public Policy* 13(2): 235-251.
- Staeger, U. (2016). Africa–EU relations and normative power Europe: A decolonial pan-African critique. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 54(4), 981-998. DOI: 10.1111/jcms.12350
- Stambøl, E. M. (2021). Neo-colonial penalty? Travelling penal power and contingent sovereignty. *Punishment & Society*, 23(4), 536-556. <https://doi.org/10.1177/14624745211025745>

- Teloni, D. D., Dedotsi, S., & Telonis, A. G. (2020). Refugee 'crisis' and social services in Greece: social workers' profile and working conditions. *European Journal of Social Work*, 23(6), 1005-1018. <https://doi.org/10.1080/13691457.2020.1772729>
- Tocci N, Darbouche Hand Emerson M (2008) *The European Union as a normative foreign policy actor*. CEPS Working Document no. 281. Brussels: Center for European Policy Studies
- Triandafyllidou, A. (2014). Greek migration policy in the 2010s: Europeanization tensions at a time of crisis. *Journal of European Integration*, 36(4), 409–425. <https://doi.org/10.1080/07036337.2013.848206>
- Vatandaş, S. (2018). "Avrupa Birliği'nin Normatif Gücü": İnsan Hakları ve Demokrasi İdeali Bağlamında Bir Analiz. *Bilge Strateji*, 10(19), 149-176.
- Vitus, K., & Lidén, G. (2010). The status of the asylum-seeking child in Norway and Denmark: Comparing discourses, politics and practices. *Journal of Refugee Studies*, 23(1), 61–81. <https://doi.org/10.1093/jrs/feq003>
- Whitman, R. G. (2013). The neo-normative turn in theorising the EU's international presence. *Cooperation and conflict*, 48(2), 171-193.
- Wolff, S., & Pawlak, P. (2017). The Southern Mediterranean: a testing ground and a litmus test for EU JHA policies and research?. *The Routledge Handbook of Justice and Home Affairs Research*, 310-322. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781315645629-26/southern-mediterranean-sarah-wolff-patryk-pawlak>
- Young, A. R. (2007). Trade politics ain't what it used to be: the European Union in the Doha Round. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 45(4), 789-811.
- Yusuf, A. V. A. R. Rusya'nın Normatif Güç Avrupa Yaklaşımı. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(20), 297-310.
- Zimmermann, H. (2007). Realist power Europe? The EU in the negotiations about China's and Russia's WTO accession. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 45(4), 813-832.